

Az elhivatott Laotse bölcseletében.

Irta: GYULAI ZOLTÁN.

Az unitárius irodalmi társaságban tartott Laotse-felolvasásom után egy figyelmes hallgató azt a kérdést tette, hogy mit kell valójában érteni az „elhivatott” (Berufene) szó alatt, amit én a „nemes”, a „szent” szókkal fordítottam. „Ugyanis, ha ez a szentekre vonatkozik, akkor ebből egy átlag ember nem vehet magára semmit. Ha pedig egészen közönséges emberekre vonatkozó tételek vannak ezalatt, akkor miért kell ilyen régi bölcselőkre visszanézni; valójában a mai fejlett tudomány és iskolázottság mellett érthetetlen volna, ha ilyen messzire kellene mennünk tanácsokért.”

Körülbelül ez a rövid foglalata, amit egy őszinte ember nekem mondott, szinte bírálatként a felolvasásom tárgyára vonatkozólag. Én igen hálás vagyok azért a pár szóért, mert igen jellemző dolgokra világított rá. Nevezetesen arra, hogy egy gondolatkörnek egy jól ismert fogalma egy másik gondolatkörben felnőtt embernek nem olyan magától értetődő, azaz hogy milyen különbségek lehetnek egyes kultúrák között. — Így aztán éppen az az érdekes dolog történhetik és történik is meg, hogy egy bizonyos — bár magas — kultúra emlőin felnőtt emberek olyan ízeket találnak egy-egy idegen kultúra nagy szellemeinél, ami részben vonzza lelküket, sokszor azonban nagyon át is hangolja vagy megtermékenyíti őket. Éppen így történhetnek egyes, nagy autochon kultúrák kölcsönhatásai.

Éppen emiatt örömmel próbálom meg a feltett kérdésre válaszolva — mert hiszen még sokan érzik valószínűleg ugyanezt a kérdést — az „elhivatott” (Berufene) fogalmán megmutatni azt, hogy ezekhez a gondolatokhoz nekünk is lehet közünk és csupán egyéniség kérdése, hogy azokból köznapilag értékesíthető szempontokat szűrjünk le magunknak.

Ami a német „Berufene” szó értelmét és magyar fordítását illeti, tudnunk kell azt, hogy itt csak valamit jelezni aka-

runk, anélkül, hogy erre az illető nyelv pontos szót szolgáltatna. Éppen emiatt használtam a nemes, bölcs, a szent jelzéseket is. Talán a legmegfelelőbb körülírás volna: az emelkedett lelkű ember. Valójában nem egy jól meghatározott embertípusról, vagy pláne foglalkozási ágról vagy osztályszerű elhatárolásról van szó, hanem általában olyan emberről, aki mélyebb megértéssel van az élet jelenségeivel szemben. A mi nagyszerűen kifejtett nevelésrendszerünk elsősorban szakképzést ad és szakembereket nevel. Társadalmunk emellett olyan, hogy az embereket osztályonként is értékeli, de emellett van vagyoni értékelés is. Azonban a mi nevelési rendszerünkben csak mellékesen jut szerephez egy olyan valami, ami az étellel szemben való állásfoglalásra tanítana. Ez a rész nálunk a hittanításban beolvasztva, de éppen emiatt részben többet, részben kevesebbet foglal magában, mint az életbölcselek tanításai. Talán közel járunk a valósághoz, ha azt véljük, hogy a régi ember sokkal inkább magára volt szociálisan hagyva, mint a mai ember és így neki sokkal fontosabb volt, hogy az élet és a sors forgandóságával szemben legyenek önálló, vezérlő és megnyugtató maximái. Ezzel szemben a mai embernek jól be kell illeszkednie a saját társadalmába, s akkor ez már készen ad neki értékelési elveket, kötelességet és elismerést. Azonban akinek ízlik belemélyedni ilyen régi bölcssek elveibe, észre fogja venni, hogy a mi mai életünkben is lehet ezeket használni.

Az elhivatott éppen ezért lehet mindenki, aki öntudatosan elmélkedik az életen, aki érzi, hogy az emberi életformákban lehet egy magasabb rendű, vagy magasabb értékű lelkiéletet élni. Az illető lehet vezetőegyéni a mi társadalmi beosztásunkban, de nem szükséges, hogy az legyen. Az öntudatosság sem feltétlenül fontos. Ez inkább mellékjárulék; nevezetesen az iskolázott ember az, aki könnyebben jut erre az öntudatra éppen iskolázottságánál fogva. Viszont nem minden iskolázott ember jut el a bölcsesség bizonyos fokára és lehet iskolázatlan ember, aki öntudatlanul olyan gazdag kedélyvilággal rendelkezik, ami őt minden könyvműveltség nélkül a helyes érzésekkel látja el. Ilyen az öreg emberek bölcsesége, — sokszor egészen egyszerű embereknél — magas fokban kifejlődve. Ezek az emberek a hosszú élet folytán szerzik meg

ezt a mélyebb belátást az életbe és az emberi lélekbe. Ez adta meg a régebbi — ma már ritkán található — asszonytípusnak azt a szép anyaias vonást, ami költői művekben egy-egy szép anya-figurában nyert kikristályosodást.

Laotse az „elhivatott” nevű emberre vonatkoztatja azokat a gondolatait, amelyeket lelkileg emelkedett vagy kedélyileg elmélyült ember alkalmaz, akár öntudatosan, akár öntudatlanul. Szentenciáinak nagy jelentősége van abban, hogy megmutatja az ilyen embernek nagy társadalmi jelentőségét. Ez érdekes különösen azért, mert rámutat arra, hogy nemcsak a társadalmi értékskála szerint magasabbra helyezetteknek van irányító szerepük, hanem olyanoknak is, akik rang nélkül, de lelkileg képesek erre. Hogy ez a mi fejlett társadalmunkban is így van, arra sok példát lehet látni, ha megfigyeljük, hogy hány híres embert hirtelen elfelednek és hány ember neve marad fenn, aki nem volt olyan magasán a társadalmi ranglétrán. Hír és érték nem mindig áll egyenes arányban egymással.

Laotse 81 verse közül kb. 15-ben említi kifejezetten az „elhivatott”-at. Ezenkívül több helyen beszél úgy, hogy azok is a jobb emberre vonatkoznak. Ebből látszik, hogy ő igen sokat foglalkozik a nemes lélek gyakorlati elveivel. Ezért tanulságosak. Bár a szent szót is használtam az elhivatott fogalom tartalmának jelölésére, ő mégsem gondol semmiféle, a gyakorlati élettől távolálló aszkétára. Laotse az embert teljesen gyakorlatiasan veszi az ő összes természetes érzéseivel, ösztöneivel, szükségleteivel, mondjuk jó és rossz tulajdonságaival. De reá jellemző realizmussal, — amit gyakran nem ismernek fel, — tudja, hogy „ember” nincsen, csak egyes emberek vannak. Tehát egyes emberpéldányok. Nincsen egyetlen tökéletes emberpéldány, hanem az emberi lélek ezernyi rezdülése, ami minden emberben egy kissé más lehet, de minden ember képes lehet arra, hogy rezonáljon ugyanazokra a nemesebb sugallatokra. Egész bölcseletének alaptónusa az, hogy ha lelkünk ezekre a nemesebb hangokra hangoljuk be, emberileg nemesebb és egyénileg is boldogabb életet élünk. Ez végső fokon a különböző nagy vallásokban kifejezett — más és más módon kifejezett — tökéletesedés gondolata. Csak Laotsenál ez igen gyakorlatiasan, nagy életközelségben történik.

Laotse az embert, mint a társadalom — bár ő nem beszél

kifejezetten társadalomról, de a mi nyelvünk és felfogásunk szerint mégis így kell értelmeznünk kijelentéseit — aktív tagját nézi. A társadalom emberének van szerepe, van hivatása, van önérzete és van ambíciója. A társadalmi ember szeret vezetni és érdemeiért elismerést vár. Mindez természetes, de mégis látjuk, hogy a társadalom élete és abban a vezetők élete is gyakori harcokból és surlódásokból áll. És itt jön az ő bölcsesége, amikor rámutat arra, hogy mi az igazi érték a látszólagos értékekkel szemben; mi az igazi eredmény a látszólagos eredményekkel szemben és milyen az igazi hatás módja. A következőkben szempontjait egy pár idézet kapcsán az olvasó a saját környezetében, a saját élettapasztalatai alapján konkrét esetekre alkalmazhatja és ez alapon alkothat magának ítéletet arról, hogy tanulságosak-e ezek és hogy bárkire nézve azok-e.

Annak, hogy eredményt érzünk el, megvan a maga módja és ha eszerint járunk el, akkor az elismerés jön is. Ezzel szemben Laotse látja, hogy nem mindig eszerint járunk el. Ezt mondja:

„Schasem gondol a saját nagyságára,
éppen ezért képes az ő nagyságát befejezni.

Aki könnyen beleegyezik, ritkán talál hitelre.

Aki sok mindent könnyen vesz, mindig sok nehézséget talál.”

Tovább:

„Mert ő a nehézségeket jól meggondolja,
Éppen ezért nem talál nehézséget.” (63.)

'Tehát természetes emberi igény az, hogy az egyéniségünk megfelelő elismerést találjon, de azt nem lehet azáltal elérni, hogy lépten-nyomon erre gondolunk. Mély, értékes egyéniségnek nem erre kell gondolnia, hanem élnie és hatnia és akkor az ő nagysága jön magától. A gyakorlati életben igen használható — és könnyen ellenőrizhető — tanácsot ad, nevezetesen nem szabad mindenbe könnyen belemenni, mert akkor sok minden ígéretünk, vagy vállalkozásunk nem sikerül és aztán nem találunk hitelre. Gondoljunk csak a köznapi élet nagyhangú szóvivőire, akik találhatóak mindenütt, a falu korcsmájától kezdve fel egészen a legmagasabb helyekig. Az élet vállalkozásaiban vannak nehézségek, de aki ezeket eleve számba veszi, az el is tudja hárítani azokat az útból és jön a siker, a sikerrel az elismerés.

A siker az, ami az embert érdemben a többi fölé emeli, de ennek is megvan a módja, hogy miképpen viselkedik azzal az ember:

„Ha ő az ő emberei fölött akar állani,
akkor ő az ő szavaiban alájuk rendeli magát.
Ha ő az ő emberei előtt akar lenni,
az ő énjében mögéjük helyezi magát.” (66.)

Tehát nem kell folyton éreztetni az emberekkel, hogy ő valamilyen fölöttük van. Ez sértő.

„Ő a magasban van és az emberek nem terhelhetnek meg általa.

Ő az első helyen időzik és az emberek ezáltal nem érzik magukat sértve. (66.)

Mert lehet valaki első helyen, de ez lehet a többire teher és sértő. Ez pedig nem az elhivatott módja. Nem lehet olyan az igazi érdem és az igazi siker, ami a többi emberre teher, vagy bántó. Pedig vannak ilyenek is. Az ilyen embert az emberek lerázzák magukról vagy legalább is törekednek szabadulni tőle és ez surlódásokhoz vezet. Aki azonban úgy van az emberek felett, hogy nem terheli meg és nem sérti őket:

„Azt az egész világ készségesen előre viszi,
és nem lesznek akaratosak vele szemben.

Mivel ő nem veszekszik,
az egész világon senki sem tud vele veszekedni.” (66.)

A veszekedés, surlódás, harc szembeállít erőket egymással, tehát káros. Az elhivatott használni akar, ez pedig csak erők egyesítésével lehet. — Mindezek egyszerű, gyakorlati tanácsok, amelyek azonban mély ember- és lélekismeretből származnak. Viszont ezek az ismeretek a legfőbb Tao természetéhez és hatási módjához tartoznak, amint ezt régebbi cikkemben megmutattam.* Az elhivatott lényeges tulajdonsága tehát:

„Ő hat és nem tart meg semmit.

Ha a mű kész, nem időzik tovább mellette.

Ő nem kívánja az ő jelentőségét mások előtt fitogtatni.” (77.)

Tehát olyan módon kapcsolódik be az életbe, hogy mindenkire segítő módon hat, de ezt a képességét a maga önös céljaira nem használja ki. Az elhivatott érzi, hogy minden komoly eredményt az emberek elismernek és tudja, hogy nem lehet

* L. Keresztény Magvető, 1942.

egyetlenegy eredményből egy egész életre szóló dicsőséget kovácsolni. Ennél a pontnál gondoljunk a társadalmi élet előjogaira, ahol az érdem szerzője már eltűnt; vagy pedig arra, hogy az iskolai diplomák egy életre szóló klavifikációt biztosítanak az embernek. Elindulásnak jó, de az elhivatott szerint nem lehet egyetlen érdemből egy életen át folyton dicsőségben élni. Újabb és újabb üdvös, vagy hasznos cselekedetekre van szükség. Az ilyen érdemet szívesen elismerik az emberek. Gondoljunk csak arra a gyakran megfigyelhető esetre, hogy lelkileg félbenmaradt emberek őszülő fejjel is arra hivatkoznak, hogy mennyire kitűntek ifjú korukban kortársaik közül. Az élet állandóan folyik, minden napnak megvan a maga szükségé és a maga feladata és aki mindennp megteszi a maga részét, azt elismerik, de 20—30 éven át a régi kiválóságra hivatkozni olyan, amit az emberek nem tudnak elviselni. Emlékezzünk a klasszikus mondásra: „Hic Rhodus, hic salta!” Az elhivatott azt tartja, hogy nem szükséges, hogy az ember az ő jelentőségét folyton hangoztassa.

„Ő az ő énjét háttérben hagyja,
és az ő énje előrehalad.
Ő az ő énjét levetkőzi
és az ő énje megmarad.

Nem így van-e tehát:

Mivel ő semmi egyénieset nem akar,
éppen ezért az ő egyénisége beteljesedik.”

Tehát a mélyebb én, amelyik közelebb van a Taohoz, ez a fontos. Az úgynevezett társadalmi vagy köznapi én, az úgynevezett egyénies én, amely könnyen szembe tud kerülni más „én”-ekkel, az nem fontos. Az énnak ez a kettőssége minden nagy vallásnál is kellő hangsúlyozást talál. Ebben van az elhivatott lényege, hogy érzi a különbséget az én ezen kettőssége között. A felületesebb ént mintegy levetkőzi, háttérbe hagyja, hogy a mélyebb, értékesebb én érvényesüljön. Csak egy példát hozok fel erre a bibliából a szegény asszony filléréről. A gazdag ajándéka, aki sokat ad, de hivalkodik vele, a felületes énből jön, míg a szegény asszony fillére, amelyik szívesen ismeretlenül marad, de mély érzületből jön, a mélyebb énből jön. Az adomány nagysága nem biztosít arról, hogy a gazdag mindig is fog segíteni, de a mély, segíteni kész érzület

biztosíték erre. Tehát felületes énünk háttérbe szorításával fejlődik ki és tökéletesedik az igazi, örökké értékes énünk.

Éppen emiatt:

„Az elhivatott nem gyűjt kincseket.

Minél többet tesz másokért,
annál többet birtokol ő.

Az ég szelleme: áldani ártalom nélkül,
az elhivatott elve: hatni harc nélkül.” (81.)

„Az elhivatott a lényegnél marad és nem a látszatnál.
Nem törődik a távolival, hanem a közelihez tartja magát.”

„Ő nem tünteti magát nagynak: (38.)

Éppen ezért befejezi nagy művét.” (34.)

„Ő mindig jó nemtője az embereknek,
éppen ezért nincsenek reá nézve elvetett emberek.” (27.)

„Ő nem akar maga látszani,
éppen ezért ő megvilágosodik.

Ő maga nem akar semmisenem lenni,
ezért feimagasztosul.

Nem dicsekszik,
ezért hoz műveket létre.” (22.)

Az emberi természet mindenütt egyforma. Bizonyára sok példát látott Laotse az üres, dicsekvő emberre és ezért részletezi, hogy az igazi, mély lélek nem látszateredményeket, hanem műveket, értékeket hoz létre. Ezek annyira ma is észlelhető és alkalmazható megjegyzések, hogy hármelyik kis faluban névvel lehet megnevezni a dicsekvőket és névvel az elvonultabb, csendes egyéniségeket, akik komoly eredményeket hoznak létre. Gondoljunk csak közéletünkben arra a gyakori esetre, amikor valaki folyton az ő kiválóságaira, érdemeire, rangjára hivatkozik, amit az ő embertársai nem akarnak kellelőleg elismerni. Ha pedig valójában megnézzük az érdemeit, azok nincsenek. Ez az a sok felületes vezető, akinek egész élete munkája abban van, hogy az ő énjét és az ő fontosságát hangoztassa, csak azt figyeli, hogy nincsen-e egy olyan mozdulat, a szóban egy olyan hangsúly, ami őt nem ismeri el. Ezek az örök elégedetlenek, az örök zsörtölődők, de éppen mivel a saját kis énjüket látják visszatükrözni mindenben, nem ismerik az életet, nem ismerik az embereket, az emberi lelket, nem hoznak sehol semmi értékes cselekedetet létre. Sokkal kevesebb erőlködéssel, ha az komoly tettekre irányulna, nagy elismerést, méltánylást, tiszteletet lehetne elérni és

emellett nyugodt kedélyt, belső megelégedést és az élet mélyebb megértését. A megértő emberre nézve nincsenek „elvetendő emberek”. Micsoda jó érzéseket lehet fakasztani egy elesett emberben csak egy megértő, csak egy biztató szóval. Azonban akinek csak az a fontos, hogy ő magát mások felett, vagy mások előtt lássa, ennek nincsen ez iránt érzéke, mert neki egy elesett ember látása jóleső kielégítés, mert hisz az ő lényege az, hogy másokkal szemben megállapítsa az ő felsőbbtségét. Az ilyen ember a környezetében csak fájdalmat okoz bántó eljárásával. Valójában nagyon kicsi egyéniség, nagyon felületes és emellett szívtelen is, aki látszat elismerésért harcol és nincs érzéke a reálítások iránt. Az ilyen ember magát annyira különbnek tartja másoknál, hogy mások megbántását az ő egyéni kiváltságának tartja. Az ilyen ember az, akire Laotse azt mondja, hogy ha ők a magasban vannak, az emberek általuk meg vannak terhelve és ha ők az első helyen vannak, az bántást hoz az emberekre (66.). Példákat mindenki találhat rá a saját életmegfigyeléseiből, a saját környezetében.

Az élet tele van az élesen megfigyelhető esetekkel és tele volt nyilván Laotse idejében is. Ezért tudta oly pontosan megfigyelni őket, de mély lélekkel tudta megadni az igazi értékes egyéniség és nemes lélek jellemző vonásait is.

„A nemes vándorol egész nap,
anélkül, hogy nehéz terhétől megválna.

Szemei előtt lehetnek a világ összes csillogásai,
ő megelégedetten időzik egyedülvalóságában.” (26.)

A nemes lélek, vagy az elhivatott, nehéz teherrel vándorol és azt nem hagyja el, mert a nemes lélek a környezetében életet előmozdítóan hat. Egy régi mondást idéz: „Ami félig van, annak meg kell telnie”. Tehát, ahol fejlődőben lát valamit, ott a saját tehetsége szerint segíti a fejlődést. Ettől a terhétől nem tud megszabadulni, de nem is akar, hanem ezzel az éltető terhével megelégedetten marad egyedülvalóságában is. Az egyedülvalósággal fejezi ki Laotse azt, hogy ilyen egyéniség általában kevés van, nem igen vannak társai. Éppen e miatt van lényével a többi felett, mert ő segít nekik. De mivel mindig segít, elismerik. A sorok közül azt érezzük ki, hogy ez az elismerés neki jól esik, mert ez emberi dolog, de mély reálításokhoz szokott lelkével megelégszik az önként feléje áradó

dicsőséggel és nem küzd érte, mert a kikényszerített elismerés már nem valódi elismerés.

„Ő tehát magára veszi a nehéz elkötelezettséget és nem tolja azt át másokra.

Aki az Élet birtokában van, az a kötelességekhez tartja magát.

Aki nincs az Élet birtokában, az a követeléshez tartja magát.

Az ég szelleme nem ismeri a személyi tekintélyt.

Ő (az ég) mindig a derekast ajándékozza meg.” (79.)

Természetesen hatni, segíteni, az életbe előmozdítólág belenyulni, oda képesség, ismeret, szív, áldozatkészség, stb. kell. Ezeket meg kell szerezni. Amint Laotse egy helyen mondja: „Aholnan venni akarunk, ott először alaposan adni is kell”. Tehát ezeket a képességeket meg kell szerezni. Még aránylag egyszerű ügyek vezetésére is nagy tapasztalatra és emberi megértésre van szükség. Nem elég az, hogy valaki oda van téve ennek a vezetésére, mert hisz nem azért van oda téve, hogy az ő egyéni kedvét, vagy hiúságát elégítse ki, hanem azért, hogy egy ügyet jól vezessen. Csak megjátszani a jó vezetést, vagy a nagyobb képességet legalább is hosszú időre nem lehet, mert az élet folyása az ilyen szemfényvesztésre már a következő hetekben rácsafol. Az élet nem ismeri a címeiben kifejezésre juttatott tekintélyt folyton és folyton megismétlődő cselekedetek nélkül. Ezzel szemben a látszatok után szaladó ember folyton követel. Pedig a modern üzleti élet is a kettős könyvvitelben expressis verbis mondja, hogy aki „követel”, az „tartozik” is. Laotse azt mondja, hogy a nagy egyéniség a „tartozik” rovathoz, a kötelezettségekhez, a kis egyéniség pedig a követelésekhez tartja magát. Természetesen az érdemesség és elismerés nem anyagi dolgok, ezeket nem lehet mérlegre tenni. Ezeket csak olyan lélek értékeli, aki képes azt értékelni, itt tehát nem lehet a kettős könyvvitel pontosságát keresztülvinni. A kis egyéniség természetéhez tartozik, hogy az ő érdemét túlértékeli, tehát túl is követel. A távolabbálló átlag ember azonban már a reális értéke szerint értékeli őt és a túlkövetelést igazságtalannak érzi. Tehát előkelő, nemes értékelésre van szükség, ez az elhivatott tulajdonsága. Az elhivatott a kötelezettségekhez tartja magát, mert az „élet maga a jóság, az élet maga a hűség”, tehát az ég mindig ajándékozza annak, aki derekasan adott.

Olyan szentenciák, amikből mindnyájan tanulhatunk és amiket napról-napra alkalmazhatunk. Az „elhivatott” tehát nem valami élesen elhatárolt embertípus, hanem mindnyájan lehetünk azzá. A fokozatoknak hosszú sora van. Ter-

mészetes, hogy a legmagasabb fokozatokat elérni nem egyszerű, de Laotse erre is mond egy igen érdekes ismertetőt:

„Tudni, hogy az ember nem tud semmit, ez a legnagyobb Tudatlanságot tudásnak tartani, szenvedés. dolog.

Csak az, aki a saját szenvedésén szenved, lesz mentes a szenvedéstől.

Az elhivatott mentes a szenvedéstől.

Mivel ő az ő szenvedésén szenved,

éppen ezért ő mentes a szenvedéstől.” (71.)

Tehát sejteni azt, hogy az esetleges egyéni mögött nagy, kozmikus erők vannak és tudni azt, hogy mi is ezek köréhez tartozunk, bár ezeket sohasem ismerhetjük meg teljesen, ez a legnagyobb belátás. Aki jelentéktelen dolgokat az élet komoly ismeretének tart, arra mondja Laotse, hogy az valami bajban szenved. Tehát az életben a legnagyobb szenvedés az lehet, ha távol maradunk az élet mélységének megsejtésétől. Aki felismerte az élet mélységeit, az nem szalad látszatértékek után, amilyen pld. az emberektől kicsikart elismerés vagy dicsőség. Mivel a saját testi és lelki adottságaiból nem léphet ki, nem is tiltakozik semmi természetes ösztön ellen, tehát szereti az elismerést, szereti önmagát, de mivel tudja, hogy az élet egyéni apróságai mögött nagy általánosságok vannak, éppen ezért nem tartja magát az apróságokhoz, plána nem az üres látszatlásokhoz. Tehát az elismerésre és dicsőségre alkalmazva, nem tartja magát a követeléshez, a kikényszerített dicsőséghez, hanem a spontán feléje áradó elismeréshez, ami mögött az ő tettei vannak, amelyekkel bekapcsolódott az életet termelő kozmikus erők sorozatába, tehát a saját énjének legmélyebb valóságaiba.

Az elhivatott tehát:

„Magát megismeri, de ő nem akar látszani.

Magát szereti, de nem keresi a maga részére a tiszteletet.

Ezért ő hagyja a távolit és a közelihez tartja magát.” (72)

„Ő magának kívánságnélküliséget kíván.

Nem tart értékesnek nehezen elérhető javakat.

Tanulja a nem tanulást (a⁻belátást).

Visszafordul ahhoz, ami mellett a tömeg elmegey.

Ezáltal elősegíti a dolgok természetes folyását.” (64)

Ime a feltett kérdésre egy rövid vázlat. Azonban ez nem teljesen csak megtanulás, hanem talán inkább megézés dolga. Szemlélődés kérdése, élet és emberismeret, saját lelkünk megfigyelésének kérdése. Mindenkit illet és mindenki tud magának a szavak nyersségéből értékes kincseket kihámozni. Tehát mindnyájan többé-kevésbé elhivatottak vagyunk, mert emberek vagyunk.

Káli Nagy Lázár.

1772—1837.

(Folytatás.)

„Volt-e, nem volt-e haszna — teszi fel a kérdést Ferenczi,⁵ akinek adatai alapján e sorokat írjuk — Nagy Lázárnak a bérletből, bajos eldönteni. Ő aug. 27-i beadványában azt mondja, hogy sok kárt vallott, mert terhes a szerződés, rossz a szabályzat s ezért nov. 1-től felmentését kéri. Eközben Kotsi is fellépett a bérrendszer ellen, mert nem akarja ugyan Nagy Lázárt sérteni, „de benne az ide szükséges aesthetikai kultúra nincs meg eléggé és így ezen árenda a kulturának, a civilizációnak egyenesen ellene dolgozik, már pedig a rendek nem azért vették pártolásukba”. A bizottság Nagy Lázár lemondását csak úgy akarta elfogadni, ha megbízható helyettesítést állít. Erre Hollaky ajánlkozott bérlőnek 1823 aug. 16-ig. Nagy Lázár 4000 frtra becsült szerzeményét átadta neki 450 frtban. Hollaky szerencsétlen és erélytelen vezetése alatt a színház és színészet a felborulás jeleit mutatta s szerződése lejárván a bizottság 1823 aug. 13-án megint a bérbeadást határozta el. A sikertelen árverés után Nagy Lázár „a hazához és nemzethez vonzó indulatjából és szeretetéből és a theatrale institutumnak fennmaradása tekintetéből” 720 frt bért ajánlott a megállapított feltételek mellett. Megkapta 1823 dec. 1-től 1824 okt. 1-ig. De albérletbe adta ki id. Székely Józsefnek és Udvarhelyi Miklósnak, kik fel akarván ébreszteni az érdeklődést a színház iránt, elmentek Egerbe Dérynéért, hogy ha másként nem lehetne, szöktessék meg s úgy hozzák el. Déryné Kolozsvárra érkezvén, Nagy Lázár csinos szállást fogadott és rendeztetett be neki a Belmonostor-utcában. Déryné új lendületet adott a színészet ügyének. „Olyan fordulatot adott, írja Nagy Lázár, hogy az urak és dámák is jární kezdtek a színházat”. Többen elhatá-

⁵ A kolozsvári színészet és színház története. Kolozsvár, 1897.